

STADS- EN DORPSGEZICHTEN EX. ART. 20 MONUMENTENWET.

Assen, gem. Assen.

Toelichting.

De te beschermen stadsgezichten omvatten de op de bijgevoegde kaarten (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 051 a en 051 b) door stippellijnen begrensde gebieden.

Onder de provinciale hoofdsteden neemt Assen om haar afwijkende ontstaans-geschiedenis en in verband hiermee eigensoortig karakter een bijzondere plaats in. De kern van het middeleeuwse Assen, lange tijd niet meer dan een buurschap in het Kerspel Rolde, werd gevormd door het in het midden van de 13e eeuw gestichte cisterciënser nonnenklooster "Maria in Campis". Het klooster, dat stond op de plaats van het huidige provinciehuis aan de Brink, was met enige bijbehorende boerderijen gelegen op een door grachten omgeven zandplateau aan de oostelijke oever van het riviértje "Weiersdiep".

Na de secularisatie van de kloosterbezittingen aan het einde van de 16e eeuw, werd het gewestelijk bestuur in de gebouwen ondergebracht, die voor dit doel werden verbouwd tot woonsteden voor het ambtenarenkorps. Naarmate de invloed van het bestuur zich uitbreidde, kreeg het omgrachte plateau een ander aanzien en werd het weinig betekenende Assen het officiële middelpunt van de provincie.

Ofschoon de bebouwing zich tot het einde van de 18e eeuw beperkte tot de oude kloosterkern en directe omgeving, had de plaats door de aanwezigheid van een aantal deftige bestuurswoningen, die veelal door fraaie tuinen waren omgeven, een zeer voorname allure. Tot een werkelijk grote uitbreiding kwam het pas in de 19e eeuw, toen de plaats ook als handelscentrum een rol ging spelen. Het gereedkomen van de Drentse Hoofdvaart in 1780, die Assen met Meppel verbindt, heeft hiertoe in niet geringe mate bijgedragen.

De oude kern, die thans door nieuwe stadswijken is omsloten, vormt in de gehele aanleg van de plaats een bijzonder element van historische waarde. Ondanks het gewijzigd aspect getuigen nog verschillende gebouwen van de vroegere voornaamheid. In dit verband wordt gewezen op het in 1692 gebouwde "Ontvangershuis" Brink 5-6, het uit 1778 stammende Drostenhuis met oprijlaan vanaf de Zuidersingel (Drostenlaantje) en de v.m. bouwhuizen Brink 42 en Kloosterstr. 2, alsmede op het landgoed Overcingel aan de Oostersingel 27 ontstaan in de 2e helft van de 18e eeuw. Van het klooster

3.110518109004

treft men nog de sterk gewijzigde kapel aan, oostelijk grenzend aan het in 1882 gebouwde Provinciehuis. Voorts zijn restanten van de kloostergang overgebleven in de tot museum ingerichte beganegrond verdieping van het in 1902, oostelijk van het Provinciehuis gebouwde Rijksarchiefgebouw. Vermeldenswaard zijn vervolgens nog het klassicistische Paleis van Justitie uit 1840 Brinkstraat 4, het Huis van Bewaring Brink 9, het huis Tetrode thans gemeentehuis Brink 8, en de panden Brink 32 en 39. Van de vroegere grachten zijn de Woorder- en Oostersingelgracht gedempt; met de nog aanwezige Zuidersingelgracht omgrensden zij het oude hart in hoefijzervorm. Het westelijk gele gen Weiersdiep is vrijwel geheel verdwenen; een vijverachtige waterpartij in de voormalige gouverneurstuin, tussen Torenlaan en Zuidersingel vormt een klein restant ervan.

Het is van groot belang dat het eigen karakter van de oude kern, die niet alleen door de voornaamheid van de omschreven panden, maar ook door de ruimtelijke indeling, sterk van de latere stadsbebouwing afwijkt, voor de toekomst bewaard zal blijven. Op grond hiervan wordt een bescherming als bedoeld in art. 20 van de Monumentenwet voor dit stadsgedeelte voorgesteld.

De in 1809 aangelegde Torenlaan, die de Brink met het zuidwestelijk gelegen stadsbos verbindt, is mede in het te beschermen stadsgezicht betrokken. De laan vormt door haar goede profiel en fraaie beplanting een element van waarde en draagt bij tot het algemene karakter.

Ook het landgoed Overcingel, dat oostelijk aan de brinksituatie grenst, is in dit voorstel opgenomen. Het belang dat huis en park hebben in de aanleg van Assen, als deftige hoofdplaats van landelijk karakter, wetigd de bescherming ervan. De kavellijnen, die ook in het vigerende uitbreidingsplan de omlijning vormen van het als buitenplaats bestemde gebied, zijn dezerzijds als omgrenzing aangehouden.

In de bebouwing aan weerszijde van de Drentse Hoofdvaart is het eigen karakter van de Asser woningbouw uit het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw nog te herkennen. Van het verdiepingloze huis met verhoogde middenpartij en fronton, het z.g. huis van het Assertype, zijn vooral de panden Vaart N.Z. 26-28 en 30 fraaie voorbeelden tezamen met de oudheidkundig waardevolle opstallen Vaart N.Z. 36-48 en Z.Z. 33-49-51-53-69 vormen zij een beeld, dat ondanks een aantal tussen gelegen, de harmonie verstorende elementen, waard is te worden beschermd. Duidelijk blijkt ook uit het gave vroegere zusterhuis Markt 7 en het daar tegen-

overgelegen gewijzigde pand Markt 11-12-13, welk een allure de plaats hier in de aanvang van de vorige eeuw gekregen heeft. Beide panden markeren de toegang tot de oude kern vanaf de Vaart.

Het voorstel tot aanwijzing als beschermd stadsgezicht van dit gedeelte van Assen wordt niet alleen gerechtvaardigd door de kwaliteit van de nog bestaande oude bebouwing, maar ook door de aanwezigheid van de vaart, die in de ontwikkeling van Assen zo'n belangrijke rol heeft gespeeld. Uiteraard betekent de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht geen algehele bevrozing. Zij heeft tot doel het treffen van zodanige maatregelen, als noodzakelijk voor het behoud van het stadskarakter.